

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4574

[Total No. of Pages : 4

[4906] Ext.-102

M.A. (Part - I) (External)

PHILOSOPHY

PH 102: Problems in Western Metaphysics and Epistemology
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following. [20]

- a) What is the problem of being and becoming? Discuss Aristotle's response to it.
- b) Explicate Berkeley's subjective idealism.

Q2) Answer any one of the following. [20]

- a) State and examine Descartes's inter-actionism.
- b) Discuss in detail Hume's views on causation.

Q3) Answer any one of the following. [20]

- a) Write an essay on scepticism.
- b) Elaborate with illustration problem posed by Gettier.

Q4) Answer any one of the following. [20]

- a) State and examine phenomenalism.
- b) Elaborately explain coherence theory of truth.

P.T.O.

Q5) Write notes on any two of the following.

[20]

- a) Use theory of meaning
- b) Bergson's intuitionism
- c) Spinoza's concept of substance
- d) Kant's theory of categories

XXXX

Total No. of Questions : 5]

P4574

[4906] Ext.-102
M.A. (Part - I) (External)

तत्त्वज्ञान

PH 102: पाश्चिमात्य सत्तमीमांसा अपिज्ञान मीमांसा यांतील समस्या
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे लिहा. [20]
अ) सत् आणि भव यांची समस्या काय आहे? या समस्येला ऑरिस्टाटल यांनी दिलेल्या प्रतिसादाची चर्चा करा.
ब) बर्कले यांचा ज्ञातृगत चिद्वाद विशद करा.
- प्रश्न 2) खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [20]
अ) देकार्त यांचा आंतर क्रियावाद सांगून त्याचे परीक्षण करा.
ब) ह्यूव यांचा कारणेतबाबत विचारांची सविस्तर चर्चा करा.
- प्रश्न 3) खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [20]
अ) संशयवादावर निबंध लिहा.
ब) गेटियर यांनी उपस्थित केलेल्या प्रश्नाची सोदाहरण मांडणी करा.
- प्रश्न 4) खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे लिहा. [20]
अ) इंद्रियगोचर वाद सांगून त्याचे परीक्षण करा.
ब) सत्यताविषयक सुसंवाद उपपत्ती विस्ताराने स्पष्ट करा.

श्रुत 5) खालील पैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

[20]

- अ) अर्थविषयक उपयोग उपपत्ती
- ब) बर्गसाँ यांचा अंतःप्रज्ञावाद
- क) स्पिनोझा यांची द्रव्यविषयक संकल्पना
- ड) कांट यांची संकल्पनाकोटीची उपपत्ती

XXXX

Total No. of Questions :5]

SEAT No. :

P4575

[Total No. of Pages : 4

[4906]Ext.-103
M.A (Part - I) (External)
PHILOSOPHY
Samkhya - Yoga
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks :100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following. **[20]**

- a) Discuss in detail Samkhya theory of causation.
- b) Explain the concepts of Prakriti and Purusa. State the relation between them.

Q2) Answer any one of the following. **[20]**

- a) State the three types of dukhas. Discuss Samkhyas' analysis of dukha.
- b) Elaborately explain any two means of knowledge accepted by Samkhya Darsan.

Q3) Answer any one of the following. **[20]**

- a) Explain the concepts of Citta, Cittavrittis and cittavrittinirodh.
- b) Discuss Yog Darsanas views on Isvara.

Q4) Answer any one of the following. **[20]**

- a) State and explain ashtanga Yoga.
- b) Discuss relation between Yoga and modern psychology.

P.T.O.

Q5) Write notes on any two of the following.

[20]

- a) Kaivalya
- b) Abhyasa and Vairagya
- c) Khyativada
- d) Evolution of tattvas

Total No. of Questions : 5]

P4575

[4906]Ext.-103
M.A (Part - I) (External)
PHILOSOPHY
Samkhya - Yoga
(2013 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]
अ) सांख्य दर्शनाच्या कार्यकारण उपपत्तीची सविस्तर चर्चा करा.
ब) प्रकृति आणि पुरुष या संकल्पना स्पष्ट करा. त्यांच्यातील संबंध सांगा.
- प्रश्न 2) खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]
अ) दुःखाचे प्रकार सांगा. सांख्यदर्शनाने केलेल्या दुःखाच्या विश्लेषणाची चर्चा करा.
ब) सांख्य दर्शनाने स्वीकारलेली कोणतीही दोन ज्ञानाची प्रमाणे सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]
अ) चित्र चित्तवृत्ती आणि चित्रवृत्तीनिरोध या संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) ईश्वराविषयीच्या योग दर्शनाच्या विचारांची चर्चा करा.
- प्रश्न 4) खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]
अ) अष्टांग योग सांगा आणि स्पष्ट करा.
ब) योग दर्शन आणि आधुनिक मानसशास्त्र यांतील संबंधाची चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालील पैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

[20]

- अ) कैवल्य
- ब) अभ्यास आणि वैराग्य
- क) ख्यातिवाद
- ड) तत्त्वांची उत्क्रांती

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4576

[Total No. of Pages : 4

[4906]Ext.-104
M.A (Part - I) (External)
PHILOSOPHY
PH- 103 : Jainism - Buddhism
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer **any one** of the following in **500** words. **[20]**

- a) State the distinction between *vedic culture* and *sramana* culture.
- b) Elaborate fully the nature and classification of *Dravyas* according to Jainism.

Q2) Answer **any one** of the following in **500** words. **[20]**

- a) Explain fully doctrine of *Syadvada*.
- b) Elaborate fully the nature and classifications of *Anu* and *Maha Vratas*.

Q3) Answer **any one** of the following in **500** words. **[20]**

- a) 'Buddhism is a continuation of Vedic tradition', Discuss.
- b) Explain fully the nature of four noble truths.

Q4) Answer **any one** of the following in **500** words. **[20]**

- a) Explain fully doctrine of *Pratityasamutpada*.
- b) Elaborate fully the the nature of *Nirvana*

P.T.O.

Q5) Write short notes on **any two** in **250** words each.

[20]

- a) Karma-bandha according to Jaina
- b) *Pudgal*
- c) *Sramana dharma*
- d) *Ashangikamarga*
- e) *Samadhi*
- f) *Anirvachaniya Prashna*

Total No. of Questions : 5]

P4576

[4906]Ext.-104
M.A (Part - I) (External)
PHILOSOPHY
PH- 103 : Jainism - Buddhism
(2013 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत द्या. [20]
अ) वैदिक आणि श्रमण संस्कृतीतील फरक सांगा.
ब) जैनदर्शनानुसार द्रव्याचे स्वरूप आणि वर्गीकरण सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत द्या. [20]
अ) स्वादवाद सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) अणुव्रत आणि महाव्रतांचे स्वरूप आणि त्यांचे वर्गीकरण सविस्तर विशद करा.
- प्रश्न 3) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत द्या. [20]
अ) 'बौद्ध दर्शन हे वैदिक परंपरेविरुद्ध केलेले बंड आहे', चर्चा करा.
ब) चार आर्य सत्यांचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत द्या. [20]
अ) प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) निर्वाणाचे स्वरूप सविस्तर विशद करा.

प्रश्न 5) कोणत्याही दोनांवर प्रत्येकी 250 शब्दांत टीपा द्या.

[20]

अ) जैन दर्शनानुसार कर्मबंधाचे स्वरूप

ब) पद्मल

क) श्रमणधर्म

ड) अष्टांगिक मार्ग

इ) समाधि

फ) अनिर्वचनीय प्रश्न

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3263

[Total No. of Pages : 4

[4906]Ext.-201
M.A. (Part - II) (External)
PHILOSOPHY
PH - 201 : Moral Philosophy
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *All questions carry equal marks.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following. **[20]**

- a) Explain the notion of Applied Ethics and its key issues.

OR

- b) Discuss the concept of Eudemonia Ethics in detail.

Q2) Answer any one of the following. **[20]**

- a) Give an account of Kant's idea of duty.

OR

- b) Elaborate Mill's concept of sanction.

Q3) Answer any one of the following. **[20]**

- a) Explain the concepts of *Preyas*, *Sreyas* and *Nihisreyas* given in Indian Ethics.

OR

- b) Examine the conception of *Dharma* and its kinds given in the Vedic tradition.

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following. **[20]**

a) Evaluate the Buddhist doctrine of Karma and Rebirth.

OR

b) Discuss Patanjali's doctrine of Astanga-Yoga in detail.

Q5) Write short notes on any two of the following. **[20]**

a) Aristotle on Virtue

b) Kant's Categorical Imperative.

c) Concept of *Rta* and *Rna*

d) Concept of *Jivanmukti and Videhamukti*.

Total No. of Questions : 5]

P3263

[4906]Ext.-201

M.A. (Part - II) (External)

PHILOSOPHY

PH - 201 : Moral Philosophy

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 - 3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

- अ) उपयोजित नीतिशास्त्राची संकल्पना स्पष्ट करून त्यातील महत्वाच्या समस्या सांगा.
किंवा
ब) युडोमोनियम नीतिशास्त्राच्या संकल्पनेवर सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न 2) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

- अ) कांट यांनी सांगितलेली 'कर्तव्य' ची संकल्पना सविस्तर मांडा.
किंवा
ब) मिल यांची अनुशासनाविषयीची संकल्पना विशद करा.

प्रश्न 3) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

- अ) भारतीय नीतिशास्त्रातील प्रयेस श्रेयस आणि निःश्रेयस या संकल्पना स्पष्ट करा.
किंवा
ब) वैदिक परंपरेतील धर्माच्या संकल्पनेची समीक्षा करा आणि त्यांचे प्रकार सांगा.

प्रश्न 4) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]
अ) बौध्दांनी सांगितलेली 'कर्म' आणि 'पुनर्जन्म' याविषयीचे सिध्दान्त विशद करा.

किंवा

ब) पतंजली यांनी सांगितलेल्या 'अष्टांगिक योग' विषयक सिध्दांतावर सखोल चर्चा करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

अ) अॅरिस्टॉटल यांची सद्गुण विषयक संकल्पना

ब) कांट यांनी सांगितलेले निरूपाधिक आदेश.

क) ऋत आणि ऋण संकल्पना

ड) जीवनमुक्त आणि विदेहमुक्त संकल्पना

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3264

[Total No. of Pages : 4

[4906]Ext.-202

M.A. (Part - II) (External)

PHILOSOPHY

PH - 202 : Social and Political Philosophy

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *All questions carry equal marks.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following.

[20]

- a) Critically elaborate the nature of Nationalism.

OR

- b) Discuss Popper criticism on Marx.

Q2) Answer any one of the following.

[20]

- a) Critically elaborate caste system in India.

OR

- b) Discuss Rawl's concept of justice.

Q3) Answer any one of the following.

[20]

- a) Bring out the foundations of liberalism.

OR

- b) What is right? Explain in detail.

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following. **[20]**

- a) What is obligation? Bring out the distinction between social and political obligation.

OR

- b) Elaborate the concept of civil disobedience.

Q5) Write short notes on any two: **[20]**

- a) Globalization
b) Concept of duty
c) Fraternity
d) Concept of *Dharma*.

Total No. of Questions : 5]

P3264

[4906]Ext.-202

M.A. (Part - II) (External)

PHILOSOPHY

पी. एच. - 202 : सामाजिक आणि राजकीय तत्त्वज्ञान

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य.
 - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 - 3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

अ) राष्ट्रवादाचे स्वरूप चिकित्सकपणे विशद करा.

किंवा

ब) पॉपर यांनी मार्क्सवर केलेल्या टीकेवर चर्चा करा.

प्रश्न 2) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

अ) भारतातील जातीव्यवस्थेचे चिकित्सक मूल्यांकन करा.

किंवा

ब) रॉल्स यांच्या न्यायाच्या संकल्पनेवर चर्चा करा.

प्रश्न 3) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

अ) उदारमतवादाचे आधार सविस्तर सांगा.

किंवा

ब) हक्क म्हणजे काय? सविस्तर सांगा.

प्रश्न 4) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]
अ) कर्तव्य म्हणजे काय? राजकीय आणि सामाजिक कर्तव्यातील भेद सांगा.

किंवा

ब) सविनय कायदेभंगाची संकल्पना विशद करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

अ) जागतिकीकरण

ब) कांट यांची कर्तव्याची संकल्पना

क) मैत्री

ड) धर्माची संकल्पना

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3265

[Total No. of Pages : 4

[4906]Ext.-203

M.A. (Part - II) (External)

PHILOSOPHY

PH - 203 : Philosophy of Bhagavad-Gita & Saints of Maharashtra

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) Attempt all questions.
- 2) All questions carry equal marks.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer **any one** of the following. [20]

a) Explain in detail the place and importance of *Bhagavadgīta*..

OR

b) What is *Niṣkamakarma*? Explain.

Q2) Answer **any one** of the following. [20]

a) Elaborate the concept of *Puruṣottama*.

OR

b) Critically discuss the concept of *Sthitahprajna*.

Q3) Answer **any one** of the following. [20]

a) Explain in detail the interrelation between *Īśvara* and *Jīva*.

OR

b) What is *Jnānesvara's* views regarding knowledge? Explain fully.

P.T.O.

Q4) Answer **any one** of the following. [20]

a) Explain in detail the concept of *Santa*.

OR

b) Critically discuss the nature of nine fold *Bhakti*.

Q5) Write short notes on **any two** of the following. [20]

a) Types of *Bhakta*

b) Concept of *Prakṛit*

c) *Acāradharma*

d) *Bhagawat Dharma*

Total No. of Questions : 5]

P3265

[4906]Ext.-203

M.A. (Part - II) (External)

PHILOSOPHY

PH - 203 : भगवद्गीतेचे तत्त्वज्ञान व महाराष्ट्रातील संत

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 - 3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

- अ) भगवद्गीतेचे स्थान व महत्त्व सविस्तर स्पष्ट करा.
किंवा
ब) निष्काम कर्म म्हणजे काय? स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

- अ) पुरुषोत्तम संकल्पना स्पष्ट करा.
किंवा
ब) स्थितप्रज्ञ संकल्पनेवर चिकित्सक चर्चा करा.

प्रश्न 3) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

- अ) जीव व ईश्वर यांच्यातील संबंध सविस्तर स्पष्ट करा.
किंवा
ब) ज्ञानेश्वराचे ज्ञानविषयकची मते, सखोल स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]
अ) संत संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) नवविधा भक्तीवर चिकित्सक चर्चा करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

अ) भक्ताचे प्रकार

ब) प्रकृती संकल्पना

क) आचारधर्म

ड) भागवत धर्म

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3266

[Total No. of Pages : 4

[4906]Ext.-206
M.A. (Part - II) (External)
PHILOSOPHY
PH - 206 : Philosophy of Religion
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *All questions carry equal marks.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following. **[20]**

- a) Explain the nature and structure of religion as a social institution.

OR

- b) Examine the idea of India as a secular state.

Q2) Answer any one of the following. **[20]**

- a) Give an account of morality independent of religion.

OR

- b) Discuss the grounds of conflict between religion and science.

Q3) Answer any one of the following. **[20]**

- a) Examine the cosmological and Teleological argument for the existence of God.

OR

- b) Explain the concept of *Ishwara* according to *Nyaya* Philosophy.

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following. **[20]**

a) Critically discuss the problem of evil.

OR

b) Evaluate the idea of religion in Ambedkar's thought.

Q5) Write short notes on any two of the following. **[20]**

a) Religious Pluralism

b) Empiricist account of religious belief

c) Concept of God in *Advaita Vedanta* philosophy

d) Religious experience

Total No. of Questions : 5]

P3266

[4906]Ext.-206
M.A. (Part - II) (External)
PHILOSOPHY
PH - 206 : Philosophy of Religion
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 - 3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

अ) एक सामाजिक संस्था म्हणून धर्माचे स्वरूप आणि संरचना स्पष्ट करा.

किंवा

ब) 'भारत हे निधर्मीराज्य आहे' याचे परिक्षण करा.

प्रश्न 2) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

अ) 'धर्मरहित नैतिकता' विषयी विचार मांडा.

किंवा

ब) धर्म आणि विज्ञान यांच्या आधारांवर चर्चा करा.

प्रश्न 3) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]

अ) परमेश्वराच्या अस्तित्वाविषयीचे प्रयोजनवादी आणि विश्वोत्पत्तशास्त्रीय युक्तीवादांचे परिक्षण करा.

किंवा

ब) नैयायिकांची ईश्वरविषयक संकल्पना विशद करा.

प्रश्न 4) पुढीलपैकी एकाचे उत्तरे लिहा. [20]
अ) दुरिताच्या समस्येची चिकीत्सक चर्चा करा.

किंवा

ब) डॉ.आंबेडकरांनी सांगितलेली धर्माची संकल्पना विशद करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) धार्मिक बहुलता
- ब) धार्मिक श्रद्धेविषयी
- क) अद्वैत वेदान्तामधील परमेश्वराची संकल्पना
- ड) धार्मिक अनुभव

